

QORTI TAL-APPELL

IMĦALLFIN

**ONOR. IMĦALLEF ROBERT G. MANGION
ONOR. IMĦALLEF GRAZIO MERCIECA
ONOR IMĦALLEF MARK SIMIANA**

Seduta ta' nhar it-Tlieta, 22 ta' Ottubru 2024

Numru: 2

Rikors numru 34/2010/3 SM

**Francis Naudi fil-kwalità tiegħu ta' mandatarju speċjali tal-assenti
Robert Hornyold-Strickland**

v.

1. Professur Joseph M Ganado u Professur Guido de Marco fil-kwalità tagħhom ta' esekuturi testamentarji tal-mejta l-Onorevoli Mabel Strickland OBE u b'digriet tat-3 ta' April 2019 Dr Simon Micallef Stafrace u P.L. Daniel Aquilina ġew nominati kuraturi deputati sabiex jirrappreżentaw lill-assenti kompjanti Professuri Joseph Max Ganado u Guido De Marco, u

2. The Strickland Foundation

Il-Qorti:

1. Din hija kawża ta' ritrattazzjoni.

Fatti

1. Ir-ritrattand Robert Hornyold-Strickland jiġi n-neputi ta' Mabel Strickland li mietet fid-29 ta' Novembru, 1988.
2. Il-wirt tagħha huwa rregolat bl-aħħar żewġ testmenti tagħha datati l-11 t'Awwissu, 1979, u l-21 ta' Mejju, 1982. Permezz tal-artiklu 8 tal-ewwel testment ħatret lir-ritrattand bħala l-eredi universali tagħha.
3. Permezz tal-artiklu 2 tal-ewwel testment, ħalliet b'titolu ta' legat lill-Fondazzjoni Strickland il-proprjetà maghrufa bhala Villa Parisio, Hal-Lija, inkluż il-kontenut tal-istess, bl-eċċezzjoni tad-deheb, tal-fidda, u oggetti oħra prezzjużi, somom ta' flus, kotba tal-bank, kotba illegati, dokumenti oħra rigwardanti titli u *stocks*.
4. Permezz tal-artiklu 7 tal-istess testment ir-ritrattand ingħata d-dritt tal-użu u l-abitazzjoni tal-*"guest rooms with bathroom and studies at Villa Parisio"*.
5. It-testatriċi kienet akkwistat "Villa Parisio" permezz ta' kuntratt datat it-18 ta' Marzu, 1943.

6. Apparti l-istess villa, kienet ukoll tippossjedi diversi proprjetajiet oħra fosthom artijiet u strutturi li kienu jikkonfinaw l-istess villa.

Talbiet

7. Il-verriet fetaħ il-kawża ritrattanda, li permezz tagħha allega minkejja dak ordnat mit-testatriċi, l-eżekuturi testamentarji naqsu li jittrasferulu ċerti partijiet mill-wirt u għalhekk *inter alia* talab lill-Qorti:

“(1) Tiddikjara l-artijiet immarkati bil-kulur aħdar u roża fuq il-pjanta annessa immarkata Dok ‘RS5’ kif deskritti dettaljatament fil-kuntratti tal-akkwist annessi u immarkati Dok. ‘RS6’ u ‘RS7’ li kienu akkwistati minn Mabel Strickland fit-2 ta’ Lulju, 1947, u fil-11 ta’ Jannar, 1954, rispettivament, jappartjenu lir-rikorrenti Robert Hornyold Strickland skont kif ordnat fit-testment ta’ Mabel Strickland datat il-11 t’Awwissu, 1979.

(2) Tordna lill-intimati biex jimmettuh fil-pussess tal-istess artijiet.

(3) Tordna lill-intimati biex ai termini tal-artiklu 2 tal-ewwel testment jikkonsenjawlu kwalsiasi oggett rimanenti tad-deheb jew fidda, l-oggetti prezzjużi kollha, illi kienu jappartjenu lill-imsemmija MS flimkien ma’ kwalsiasi flus, kotba illegati, kotba tal-banek u dokumenti ta’ titolu jew “stock”.

(4) Tiddikjara li r-rikorrenti għandu d-dritt li jagħmel uzu u jabita:

- Fil-kmamar indikati fil-pjanta annessa u mmarkata Dok. ‘RS3’.
- F’dawk l-ambjenti tal-imsemmija villa li normalment jintuzaw mill-mistednin bħal, ġonna, s-sala, l-kamra tal-ikel, u l-kċina, fost oħrajn.

Tordna l-fundazzjoni intimata biex fi zmien qasir u perentorju iffissat mill-qorti tiddemolixxi kwalsiasi struttura li bniet fuq l-artijiet imsemmija.”

Sentenzi

8. Permezz ta’ sentenza mogħtija fl-10 ta’ Mejju 2018 il-Prim’Awla tal-

Qorti Ċivili kkonkludiet li:

“- I-artijiet in disputa jiffurmaw parti mill-kumpless ta’ proprjetà magħrufa bħala *Villa Parisio* mogħtija b’legat lil *The Strickland Foundation*;

- I-oġġetti prezzjużi (li, bħad-deheb u l-fidda, huma esklużi mil- legat ta’ *The Strickland Foundation*) huma dawk li għandhom valur ta’ iktar minn €1000;

- il-“*Bound Books*” li huma ukoll esklużi mil-legat ta’ *The Strickland Foundation* huma dawk il-kotba illegati u ma jirreferux għal “*bond books*” kif sugġerit mill-konvenuti;

- id-dritt ta’ użu u abitazzjoni li jgawdi l-attur fuq il-proprjetà magħrufa bħala *Villa Parisio* huwa limitat għal dak li huwa espressament imsemmi fit-testment u indikat fid-dokument Dok K2, fol 61, però dan fid-dawl tal-osservazzjonijiet magħmula minnha, *ossia* li l-*cameras* li jinvalu l-privatezza tal-attur għandhom jinqalgħu, u l-kċina li nqalgħet wara l-mewt tat-testatriċi għandha tiġi ripristinata.

9. Il-verriet appella mis-sentenza ta’ din il-Qorti bid-doljanza li:

(a) Dwar l-estenzjoni tal-proprjetà magħrufa bħala Villa Parisio

L-Ewwel Qorti kienet żbaljata meta rriteniet li r-referenza għall-proprjetà magħrufa bħala Villa Parisio fit-testment tat-testatriċi hija mhux biss għall-villa iżda wkoll għall-artijiet ta’ magħha. Argumenta li l-aċċess mill-villa għal dawn l-artijiet (magħrufa bħala Kerry Dairy u 83 Main Street) huwa minimu u li l-grada żgħira li biha t-testatriċi niffdet l-għelieqi għamlitha għall-konvenjenza tagħha u mhux biex tassimila l-għelieqi mal-villa.

(b) Dwar il-kontenut tal-villa u t-termini “precious articles” u “bound books”. Dwar il-frażi “precious articles” qal li kienet korretta l-Ewwel Qorti in kwantu ma aċċettatx l-interpretazzjoni tal-

appellati li din tirreferi biss għal “ħaġar prezzjuż” u li dak li mhux ħaġar prezzjuż huwa allura “contents” u allura jispetta lill-fondazzjoni konvenuta. Semma per eżempju gradenzi antiki u kollezzjoni ta’ pittura u qal li hu loġiku li dawn jispettaw lid-dixxendenti tal-familja Strickland.

Dwar il-frażi “bound books” ilmenta li l-eżekuturi testamentarji kienu għadhom ma għaddewlux il-kotba (bound books) “documents of title and stocks”.

(ċ) **Dwar l-estenzjoni tad-dritt ta’ użu u abitazzjoni** sostna li ma jaqbel xejn mal-konklużjoni li l-ambjenti li fir-rigward tagħhom huwa għandu dritt ta’ użu u abitazzjoni huma daww imsemmijin espressament fit-testment u indikati fid-dokument K2 (fol 61). Saħaq li t-testatriċi ma kellhiex f’rasha li “toħnoq” lil min kienet tħobb, lil min għex magħha, lil min uriha rispett. Jgħid li t-testatriċi riedet li huwa jkollu t-tgawdija tal-villa b’dan però li l-ondazzjoni tkun tista’ tuża l-indirizz tal-villa. Ifakkar li meta sar it-testment huwa kien diġà f’forma l-familja tiegħu u kwindi t-testatriċi ċertament kienet qiegħda tfigher li huwa juża l-villa skont kif xtaq u ried.

10. **Permezz ta’ sentenza mogħtija fil-15 ta’ Novembru 2023**, din il-Qorti, diversament komposta, ikkonfermat is-sentenza appellata fejn tali sentenza hija konformi mas-segwenti, u ħassritha fil-kumplement:

“1. Tilqa’ l-ewwel (1) eċċezzjoni (punt i) tal-eżekuturi testamentarji u tilliberahom mill-osservanza tal-ġudizzju;

2. Tiċċhad l-ewwel (1) talba tal-attur biex jiġi dikjarat li l-artijiet in kwistjoni (indikati bl-aħdar u r-roża fuq il-pjanta Dok RS5) jappartjenu lilu, u allura tilqa’ t-tieni (2) eċċezzjoni (punt ii) tal- fondazzjoni f’dan ir-rigward;

3. Tiċċhad it-tieni (2) talba tal-attur biex il-konvenuti jew min minnhom jimmittuh fil-pussess tal-imsemmija artijiet, u allura tilqa’ t-tieni eċċezzjoni (punt i) tal-fondazzjoni f’dan ir-rigward;

4. Tilqa’ limitatament it-tielet (3) talba tal-attur in kwantu kwalsiasi oġġetti mobbli spettanti lill-attur għandhom effettivament jiġu fiżikament konsenjati lilu u ma jibqgħux iktar “konservati” għalih, b’dan li l-precious articles u bound books huma fis-sens interpretat minn din il-Qorti mhux kif pretiż mill- attur;

5. Tiċċhad ir-raba’ (4) talba tal-attur u allura tilqa’ r-raba (4) eċċezzjoni tal-fondazzjoni (punt i) u tenfasizza li d-dritt ta’ użu u abitazzjoni li l-attur għandu fuq Villa Parisio hija limitata għal dawk il-partijiet immarkati bl-isfar fuq il-pjanta Dok K2 a fol 61;

6. Tiċċhad il-ħames (5) talba tal-attur biex il-fondazzjoni tiddemolixxi kwalsiasi strutturi li bniet fuq l-artijiet in kwistjoni;

7. Tiċċhad is-sitt (6) talba tal-attur biex fin-nuqqas jiġi awtorizzat jiddemolixxi tali strutturi hu bi spejjeż tal-fondazzjoni;

8. Tiċċhad is-seba’ (7) talba tal-attur biex l-eżekuturi testamentarji jagħtu rendikont tal-amministrazzjoni tagħhom.”

It-talba għal ritrattazzjoni

11. Il-werriet qiegħed jitlob it-tħassir u s-smiġħ mill-ġdid ta’ din is-sentenza mogħtija minn din il-Qorti abbażi ta’ allegat ksur tal-Art. 811(e), (g) u (l) tal-kodiċi ritwali. Id-doljanza tiegħu tikkonsisti fi tlett ilmenti:

L-ewwel ilment.

12. **Hemm żball ta’ fatt u ta’ liġi dwar l-estensjoni ta’ Villa Parisio**

(Art. 811(e) u (l) tal-kodiċi ritwali).

13. Dwar l-estensjoni ta' Villa Parisio fid-dispożizzjoni testamentarja, din il-Qorti diversament komposta rraġunat hekk:

“Huwa jsostni li kienet żbaljata l-Ewwel Qorti meta rriteniet li r-referenza għall-proprjetà magħrufa bħala Villa Parisio fit-testament tat-testatriċi hija mhux biss għall-villa iżda wkoll għall-artijiet. Jargumenta li l-aċċess mill-villa għal dawn l-artijiet (magħrufa bħala Kerry Dairy u 83 Main Street) huwa minimu u li l-grada żgħira li biha t-testatriċi niffdet l- għelieqi għamlitha għall-konvenjenza tagħha u mhux biex tassimila l- għelieqi mal-villa.

-omissis-

(ii) L-estensjoni ta' Villa Parisio li tħalliet b'legat lil The Strickland Foundation:

20. Waħda mill-kwistjonijiet ewlenin bejn l-attur u l-fondazzjoni konvenuta tirrigwarda l-estensjoni tal-proprjetà magħrufa bħala Villa Parisio li Mabel Strickland tħalliet b'titolu ta' legat lill-fondazzjoni. Filwaqt li l-attur isostni li tali legat jirrigwarda l-villa per se biss (indikata bil-kulur isfar fuq il-pjanta Dok RS5, fol 28), il-fondazzjoni konvenuta għall-kuntrarju ssostni li l-legat jinkludi wkoll l-artijiet indikati bl-aħdar u bir-roża fuq l-istess pjanta, liema artijiet huma aċċessibbli mill-villa.

21. Jiġi spjegat li t-testatriċi akkwistat l-imsemmija proprjetà permezz tas-segwenti kuntratti:

(a) fit-18 ta' Marzu 19431 permezz ta' kuntratt fl-atti tan-Nutar 1 Kuntrat esebit mill-attur a fol 21 et seq;
Edward Calleja Schembri akkwistat il-proprjetà Villa Parisio;
Fuq l-estratt mill-property ledger tat-testatriċi² din il-proprjetà hija intitolata “Villa Parisio Lija” u hija deskritta bħala “Villa Parisio with gardens, lands, and garage, situated in Narrow Street, Lija.”

(b) fit-2 ta' Lulju 19473 permezz ta' kuntratt fl-atti tan-Nutar Edward Calleja Schembri akkwistat l-utile dominju perpetwu ta' biċċtejn art f' Ħal Lija: waħda tkejjel erbat itmien (4T) u l-oħra tomnejn (2T) (li flimkien jidher li jagħmlu l-parti indikata bl-aħdar fuq il-pjanta Dok RS5).

Fuq l-estratt mill-property ledger tat-testatriċi⁴ din il-proprjetà (konsistenti f'biċċtejn art) hija intitolata “Kerry Dairy” u hija deskritta bħala:

“(1) a field with two buildings situated in Ħal Lija, known as Ta’ San Roccu” consisting of three plots of lands with a well and several trees accessible by the lane abutting on Strait Street and also on Strada Naxaro and Musta with a door on the last mentioned road on which there is a Statue of St Rocco....AREA: 4 tumoli....GROUND RENT: £20 per annum....SUB GROUND RENT rent...£8 per annum;

(2) a field in Ħal Lija...AREA: 2 tumoli (about), BOUNDARIES: on the east by property of George Mompalao Depiro, on the south by property now transferred to the Hon. Mabel Strickland, on the west by same property, GROUND RENT: £5 per annum....”

(c) Fil-11 ta’ Jannar 19545 permezz ta’ kuntratt fl-atti tan-Nutar Alex Sceberras Trigona akkwistat b’titolu ta’ ċens għal 80 sena mill-1 ta’ Jannar 1954 biċċa art, ossia “garden at Casal Lija, High Street, number eighty three (83)” bil-kejl ta’ ċirka “seven sigħan” u konfinanti in parti ma’ “property of Miss Mabel Strickland”. Iċ-ċens huwa indikat bħala “seventeen pounds, ten shillings” fis-sena. (Jidher li din hija l-art immarkata bir-roża fuq il-pjanta Dok RS5).

Fuq l-estratt mill-property ledger tat-testatriċi6 din il-proprietà hija intitolata “Garden No 83, Main Street, Lija, adjoining Villa Parisio” u hemm imniżżel li tali art tikkonfina in parti ma’ proprietà ta’ Miss Strickland u tkejjel 1T.1M.0M (ekwivalenti fil-fatt għal 7 sigħan)

22. L-attur fl-appell tiegħu jargumenta li minkejja l-fatt li zitu għamlet dawn l-artijiet aċċessibbli mill-villa, l-aċċess huwa wieħed minimu u bl-ebda mod ma biddel il-konfigurazzjoni tal-ħitan limitrofi tal-ġonna. Jgħid li kieku zitu riedet tassimila tali proprietajiet mal-villa biex jiffurmaw parti integrali minnha, l-ewwel ħaġa li kienet tagħmel kien ikun li tneħħi l-ħitan għoljin li jisseparaw għalqa minn oħra biex ikun hemm territorju wieħed. Jenfasizza li dawn l-artijiet kienu fil-fatt magħrufa bħala Kerry Dairy u 83, Main Street u kellhom entrata separata mit-triq. Jenfasizza wkoll li minn tali artijiet kienu jitkabbru f’hekk għall-lukanda Xara Palace, ukoll proprietà ta’ zitu, u għalhekk isostni li hija akkwistat tali artijiet mhux biex tkabbar il-villa iżda għal skopijiet ta’ negozju separat.

23. Din il-Qorti però ma tistax tinjora l-fatt li mill-property ledger ta’ Mabel Strickland jirriżulta li l-artijiet formanti l-Kerry Dairy (ċjoè dawk indikati bla-ħdar fuq il-pjanta Dok RS5) fil-fatt kienet tqishom bħala parti mill-villa, tant li anke l-parti ż-żgħira 83 Main Street (ċjoè dik indikata bir-roża fuq il-pjanta Dok RS5) li tmiss magħhom kienet tirreferi għaliha bħala “adjoining Villa Parisio”. Minn din il-frazi mhux biss jirriżulta li l-Kerry Dairy (li fiha kien hemm anke t-tennis court) kienet titqies bħala Villa Parisio mit-testatriċi, iżda wkoll li l-art magħrufa bħala 83, Main Street, kienet fil-fatt magħquda ma’ dik il-parti ta’ Villa Parisio magħrufa bħala Kerry Dairy. B’hekk ifisser li Mabel Strickland kienet tqis l-artijiet in kwistjoni bħala parti mill-villa tagħha. Il-fatt li kienet tirreferi għalihom bħala Kerry Dairy u 83, Main Street ma jnaqqasx mill-fatt li kienet tqishom bħala parti mill-villa. Fil-fatt in-neputija ta’ Mabel Strickland

stess, Lady Marianna (Viscountess Monckton of Brenchley) li għamlet żmien tgħix fil-villa fl- affidavit tagħha⁷ xehdet hekk:

“During my time living at Villa Parisio the grounds surrounding the villa were always considered as one property with the villa. Whenever guests came over they were walked over all of the property and many of them, including people from the office of Allied Newspapers made use of the tennis court found in these grounds.

Mabel used to keep many animals in these grounds. This was a past-time of hers which gave her much pleasure.”

24. Rilevanti wkoll f’ dan ir-rigward hija x-xieħda bl-affidavit⁸ tal-Prof Joseph Max Ganado fejn ukoll xehed fis-sens li l-artijiet ta’ ħdejn il- villa (li fihom anke kien hemm tennis-court u annimali) kienu meqjusa bħala parti mill-villa fejn Strickland anke kienet iddawwar il-mistidnin tagħha:

“4) When I returned to Malta I was in my early twenties and Mabel used to invite me often to lunches or dinners, as I was prepared to fill in places at table as required. I used also to be a companion for her nieces (who were her secretaries) and other young guests and play with them at table-tennis or tennis. That was convenient for her to get us out of her way during her conversations with her main guests.

5) She used to take her guests around the gardens down to the door ta’ Santu r-Rokku on the Mosta Road further down from the tennis court.

6) I was aware that she had some hens and other animals in some of the sheds of rooms. On an occasion she wanted to give me a small donkey, which I refused but she insisted, however my mother was equally persistent in refusing it. We did not have the place for it, people to look after it, and clean it and also we know that donkeys may have dangerous tantrums. Connie used to give me some plants and avocado pears which had been given to me from the Villa. I am mentioning these things to illustrate the fact that the whole area of Villa Parisio formed part of Mabel’s residence as one property....”

25. Notevoli ukoll hija l-verżjoni li jagħti l-Professor Guido De Marco fl-affidavit tiegħu:

“Eventually Mabel Strickland nominated the Foundation to be the legatee of her shares in Allied Newspapers Ltd and specified that Villa Parisio be part of this legacy in favour of The Strickland Foundation with Villa Parisio being the seat of the Foundation.

When we were discussing with Mabel Strickland the property known as Villa Parisio she was explicit in including in such property the garden, the tennis court and grounds attached to such villa as she considered them to be one whole with the building where the villa is located. At no time was there any doubt in her mind that the property known as Villa Parisio included such grounds, including gardens and tennis court. This was the

reason why in the Will, Villa Parisio was not put down as the premises but “the property known as Villa Parisio” to include in such description all such property as was attached to and forming part of Villa Parisio. This was the explicit will of Mabel Strickland.

...

When I used to visit Mabel Strickland as a guest for dinners or lunches, she was particularly proud to show us around the grounds of the villa including, besides the gardens, the tennis court and other land adjacent to such tennis court and gardens. She was also very proud of her agricultural products as well as of the poultry she raised.”

26. Sinifikanti huwa wkoll il-fatt li dawn l-artijiet in disputa ġew akkwistati mit-testatriċi u mniffda ma’ Villa Parisio ferm qabel ma għamlet it-testment u għalhekk lanqas ma huwa applikabbli l-Artikolu 708 tal- Kodiċi Ċivili li jipprovdi li :

“708. Meta t-testatur li jkun ħalla b’legat il-proprjetà ta’ immobbli, ikun kabbar dik il-proprjetà b’akkwisti oħra li jsiru wara, dawn l-akkwisti, għad li jkunu jmissu mal-fond imħolli b’legat, ma jitqisux li jagħmlu sehem mil-legat mingħajr ma ssir dispożizzjoni ġdida.”

27. Issa l-attur jargumenta wkoll li barra l-artijiet in kwistjoni kien hemm art oħra, magħrufa bħala “Taž-Żebbuġ” li tmiss mal-villa u li similmement kienet tinfed permezz ta’ grada kbira, u jenfasizza li l-fondazzjoni oriġinarjament ippretendiet li hija parti mill-villa ukoll iżda imbagħad irrinunzjat għal kull pussess fir-rigward qabel l-istituzzjoni tal-kawża. Jargumenta li l-artijiet in kwistjoni kellhom jiġu ttrattati bl-istess mod.

28. Huwa utli f’dan ir-rigward li ssir referenza għal dak li ġie dikjarat mill-eżekuturi testamentarji bħala l-legati imħollija lil The Strickland Foundation (List X, fol 57). In kwantu jirrigwarda l-legat tal-immobbli Villa Parisio, dan ġie indikat bħala dak li deskritt fid-dokument “stricval.003” (fol 58) u l-pjanta annessa (fol 60).

29. Mid-dikjarazzjoni li għamlu l-eżekuturi testamentarji ta’ dak li jikkomprenedi l-proprjetà Villa Parisio u l-pjanta relattiva (fejn wieħed irid japprezza li l-kuluri ċċaraw biż-żmien) jidher li oriġinarjament l-art ta’ mat-triq (ħdejn iċ-ċimiterju) kienet qiegħda ttiqies bħala li tiffirma wkoll parti minn Villa Parisio.

30. Il-Professor Ganado fl-affidavit tiegħu9 spjega hekk fir-rigward ta’ din l-art:

“Meta l-attur baqa’ jinsisti fuq dawn il-partijiet tal-ġonna tal-villa jiena ikkummentajtli li l-unika parti li kienet diskutibbli kienet il-biċċa art li d-decujus kellha xi terz indiviż tagħha biss u ż-żewġ terzi l-oħra kienu ta’ xi terzi. Din hi l-“olive grove” li jirreferi għaliha. Ma nafx jekk id-decujus kinitx ippruvat takkwista ż-żewġ terzi. Wara mewtha aħna ma ppruvajniex biex insibu ta’ min kienu jew biex nakkwistawhom.”

31. Fir-risposta tal-appell tagħha l-fondazzjoni fil-fatt spjegat li din l-art ġiet ittrattata b'mod differenti minn dawk in kwistjoni (ċjoè ma baqgħetx titqies bħala parti mill-villa) minħabba li Mabel Strickland kellha biss 1/3 indiviż minnha.

32. Ikkunsidrat dan kollu din il-Qorti tikkondividi pjenament il- konkluzjoni tal-Ewwel Qorti li l-legat tal-proprjetà magħrufa bħala Villa Parisio imħolli lill-fondazzjoni konvenuta tinkludi l-artijiet in disputa, ċjoè dawk immarkati bl-aħdar u bir-roża fuq Dok RS5.”

14. Hornyold-Strickland jilmenta li din il-Qorti skartat il-prinċipju applikabbli skont l-Art. 1009 tal-Kodiċi Ċivili li (skontu) jgħid li f'dubju dwar l-estensjoni jew kwantità ta' legat, l-interpretazzjoni tkun favur l-eredi. Applikazzjoni korretta tal-liġi kellha twassal għal definizzjoni ristretta tal-limitrofi ta' Palazzo Parisio.

15. Din il-Qorti rat li l-imsemmi Art. 1009 jaqra hekk:

“Fid-dubju, il-konvenzjoni tiġi mfissra kontra dak li favur tiegħu saret l-obbligazzjoni u favur dak illi ntrabat bl-obbligazzjoni.”

16. Din id-dispożizzjoni tirreferi għall-kuntratti, u mhux għat-testmenti. Tant li qiegħda f'§III ta' Sub-Titolu I ta' Titolu IV ta' Taqsima II tat-Tieni Ktieb tal-Kodiċi Ċivili intitolat *Fuq l-Interpretazzjoni tal-Kuntratti*.

17. Il-kittieb Franciż Rousset¹ jgħid li r-regoli ermenewtiċi dwar l-interpretazzjoni tal-kuntratti ma messhomx ġew inkluzi fil-Kodiċi Ċivili (Franciż). Il-Kodiċi messu ġie limitat għall-parti koattiva tad-dritt. Il-parti interpretattiva messha tħalliet għad-dottrina u l-ġurisprudenza. Hekk kif l-interpretu ma jistax jużurpa l-funzjoni leġislattiva billi jbidel il-liġi; hekk

¹ Rousset, De la lettre des lois, nella Revue critique de legislation, anno 1887.

ukoll il-leġislatur m'għandux jużurpa l-funzjoni tal-interpretu. Ma' din l-interpretazzjoni jaqbel l-awtur klassiku Taljan Lomonaco.² Isostni li r-regoli ta' interpretazzjoni msemija mhumex imperattivi u l-imħallef jista' jitbiegħed minnhom skont iċ-ċirkostanzi. Biżżejjed ċirkostanza żgħira ta' fatt biex jirrendihom inapplikabbli. Anke l-Qorti ta' Kassazzjoni ta' Ruma³ stabbiliet li dawn in-normi mhumex massimi ta' dritt assolut, imma sempliċi normi biex jiggwidaw lill-imħallef. Din il-linja ta' ħsieb ġiet addottata wkoll minn dawn il-Qorti.

“ ... la legge fornisce norme indicative e dimostrative, non che criteri direttivi come mezzi di interpretazione, senza vincolare la libertà del giudicante, da cui si tiene necessariamente si tiene conto delle circostanze speciali in ciascuno caso.”⁴

18. L-imsemmija Qorti tal-Kassazzjoni stabbiliet li għalhekk meta mħallef isib in-normi msemija inapplikabbli għall-każ li jkollu quddiemu minhabba r-rieda diversa tal-kuntrattanti, ma jistax isir ilment dwar vjolazzjoni tal-liġi quddiem il-Qorti ta' Kassazzjoni.

19. Din il-Qorti taqbel perfettament ma' dan ir-raġunament, li allura tapplikah għall-proċediment tar-ritrattazzjoni.

20. Din il-Qorti mhix konvinta li l-Art. 1009 japplika għad-dispożizzjonijiet testamentarji. Imma anke jekk jitqies li l-Art. 1009 japplika wkoll għall-interpretazzjoni ta' dispożizzjonijiet testamentarji, in-

² Giovanni Lomonaco, Delle Obbligazioni e dei Contratti in Genere, 2a ediz. Vol I paġni 245, 246, 247 (ippubblikat fis-sena 1912).

³ Cass. Roma 28 t'April 1880.

⁴ Elena Micallef v. Eduardo Ciantar 03.01.1884 Prim'Awla

nuqqas li jiġi applikat minn xi Qorti ma jsarrafx f'applikazzjoni ħażina tal-liġi, għar-raġuni li mhuwiex norma imperattiva tad-dritt.

21. Iktar minn hekk, anke li kieku kellu jitqies bħala norma li torbot lill-ġudikant, dan l-Artiklu xorta waħda mhuwiex applikabbli għal dan il-każ.

22. F'dan il-każ, din il-Qorti diversament komposta waslet għall-konklużjoni ċara dwar ir-rieda tat-testatriċi. Dan għamlitu kemm minn eżami tal-kliem użat fit-testment innifsu kif ukoll mill-provi prodotti, li wrew biċ-ċar li t-testatriċi kienet tqis l-artijiet in kwistjoni bħala parti mill-villa. Għalhekk fl-assenza ta' dubju l-Qorti ma kellha l-ebda bżonn li tirreferi għall-Art. 1009.

23. Ir-ritrattand jgħid ukoll li din il-Qorti żbaljat meta rriferiet għall-Art. 708 tal-Kodiċi Ċivili. Dan mhux il-każ. Għamlet hekk biex tirrileva korrettement li dan japplika għal meta tiżdied proprjetà **wara** li jkun sar it-testment, u mhux ukoll għal proprjetà li tkun żdiedet **qabel**, kif ġara fil-każ preżenti.

24. Ir-ritrattand jilmenta li hemm ukoll żball ta' fatt għaliex it-testatriċi kienet sid tal-villa iżda mhux tar-raba' in kwistjoni li tiegħu kienet utilista b'ċens temporanju ta' 80 sena. Din il-Qorti ddeċidiet fuq is-suppożizzjoni żbaljata li kienet sid tar-raba' wkoll.

25. Ma jirriżultax li din il-Qorti diversament komposta injorat dan il-fatt, għaliex għamlet riferenza espressa għal kull porzjon art li akkwistat b'ċens. Id-deċiżjoni tagħha ma kinitx ibbażata fuq dan il-fatt. Ma kkonkludietx li l-artijiet akkwistati b'ċens temporanju jiffurmaw parti mill-villa għaliex ħasbet erronjament li kienu għand it-testatriċi b'titlu ta' proprjetà assoluta. Il-Qorti waslet għad-deċiżjoni tagħha wara li nterpretat il-kliem "*property known as Villa Parisio*" (u mhux sempliciment Villa Parisio). Għalhekk id-deċiżjoni mhix

"... ibbażata fuq is-suppożizzjoni ta' xi fatt li l-verità tiegħu tkun bla ebda dubju eskluża, jew fuq is-suppożizzjoni li ma jeżistix xi fatt, li l-verità tiegħu tkun stabbilita pożittivament⁵"

26. Barra minn hekk, hemm kundizzjoni oħra li ma ġietx sodisfatta:

"... basta li, fil-każ il-wieħed u l-ieħor, il- fatt ma jkunx punt ikkontestat illi jkun ġie deċiż bis- sentenza.⁶"

27. L-estensjoni tal-villa kienet is-suġġett ta' dwell mill-iktar akkanit bejn il-partijiet kontendenti f'din il-kawża.

28. Din ir-raġuni għalhekk mhix waħda li tagħti lok għar-ritrattazzjoni.

It-tieni lment:

29. **Hemm żball dwar is-seba' artiklu tat-testment (dritt ta' użu u abitazzjoni) – Art. 811(e) u 811(g).**

⁵ Art. 811(l) Kap. 12.

⁶ Ibid.

30. Dwar it-tifsira ta' dan l-artiklu tat-testment, din il-Qorti diversament komposta rraġunat hekk:

“33. Kwistjoni oħra bejn l-attur u l-fondazzjoni tirrigwarda l-estensjoni tad-dritt ta' użu u abitazzjoni li jgawdi l-attur fuq Villa Parisio. Fit-testment tagħha Mabel Strickland iddikjarat li kienet qiegħda tħalli lill-attur id-dritt ta' użu u abitazzjoni “of the guests rooms with bathroom and study at Villa Parisio provided that the enjoyment of such right shall not interfere with the work of the foundation.” L-attur jinterpreta tali frażi b'mod wiesgħa filwaqt li l-fondazzjoni tinterpretaha b'mod ristrett.

34. L-Ewwel Qorti kkonkludiet li mit-testment jirriżulta li l-intenzjoni ta' Mabel Strickland kienet li tillimita l-użu u l-abitazzjoni speċifikatament għall-kmamar indikati fit-testment u f'dan ir-rigward tirreferi għall-kmamar indikati fuq Dok K2 a fol 61. Żiedet tgħid però li l-cameras tas-sigurtà li qiegħdin iservu biex jinvađu l-privatezza għandhom jinqalgħu u li l-kċina li ssemmi mart l-attur, li nqalgħet wara li mietet it-testatriċi għandha tiġi ripristinata għall-istat li kienet fil-mument tal-mewt tagħha.

35. L-attur ma jaqbilx mal-interpretazzjoni “ristretta” li l-Ewwel Qorti tat lill-frażi “*guests rooms*”. Huwa jargumenta li bl-Ingliż tali frażi normalment tirreferi għall-kmamar kollha li jużaw il-mistidnin meta jżuru dar, tibda mill- bieb ta' barra u tinkludi l-entrata, kċina, kamra tal-ikel, kamra tal-pranzu u ġonna - u forsi mhux ukoll kmamar li jintużaw għax-xogħol bħall-uffiċċju u studju - imma qatt ma hi limitata għall-kmamar tas-sodda u l-kmamar tal-banju. Isostni li dawn il-“*guests rooms*” għandhom jingħataw l-interpretazzjoni “loġika” tagħhom. In oltre jgħid li jekk wieħed jifli bir- reqqa l-kelma “*bathroom*” kif miktuba mit-testatriċi, din hija fil-plural mhux fis-singular: jgħid li dan anke b'sens komun għaliex it-testatriċi kienet taf li kellu familja u ma kienx mistenni minnha li tissoġġettahom għall-użu ta' kamra tal-banju waħda.

36. Din il-Qorti taqbel mal-argument li tagħmel il-fondazzjoni fis-sens illi l-frażi “*guests rooms with bathroom and study*” tfisser proprju “*guests rooms with bathroom and study*” għaliex kieku t-testatriċi riedet tħalli lill-attur juża l-maġġor parti tal-villa bl-eskluzjoni ta' xi kmamar, kienet speċifikatament tgħid hekk, ħaġa li m'għamlitx. Taqbel ukoll mal-fondazzjoni li l-kelma “*bathroom*” hija fis-singular, għaliex fejn it-testatriċi għamlet referenza għal xi oġġetti fil-plural wieħed jista' jara sewwa l-ittra “s” fit-tarf tal-kelma, u dan ċertament ma kienx il-każ fir-rigward tal-“*bathroom*”.

37. L-attur ikompli jargumenta li wieħed għandu jifhem li zitu ma kellhiex f' rasha li “toħnoq” lil min kienet tħobb, li “toħnoq” lill-eredi tagħha, li “toħnoq” lil min għex magħha, li “toħnoq” lil min uriha rispett u mħabba. Issa apparti li dwar id-dritt ta' użu u abitazzjoni t-testment jgħid dak li jgħid - xejn iżjed u xejn inqas - l-attur hawnhekk donnu qisu qiegħed

jagħti l- impressjoni li din il-villa kienet l-unika proprjetà li kellha zitu u li jekk id- dritt ta' użu u abitazzjoni tiegħu se jkun limitat għall-dawk il-kmamar li jissemew fit-testament allura jiġi li hu u l-familja tiegħu se jrin ibatu, meta dan żgur ma kienx l-intenzjoni ta' zitu. Dan assolutament mhux il-każ għaliex bħala l-eredi universali tagħha wiret diversi proprjetajiet oħra, inkluż ix-Xara Palace; qajla għalhekk jista' jingħad li bil-fatt li zitu ħallietlu d-dritt li juża l-kmamar tal-mistidnin, il-kamra tal-banju u l-istudju go Villa Parisio kienet qiegħda "toħonqu". Kif tikkummenta l-fondazzjoni, hija pjuttost assurda l-asserzjoni tal-attur li t-testatriċi riedet li huwa jkollu "t- tgawdija tal-villa b'dan però illi l-fondazzjoni tkun tista' tuża l-indirizz tal- villa." Tant dan mhux il-każ li anke fir-rigward tad-dritt ta' użu u abitazzjoni fir-rigward tal-kmamar speċifikatament imsemmija minnha fit- testament għamlet limitazzjoni, ossia *"provided that the enjoyment of such right shall in no way interfere with the work of the foundation."*

38. Issa dwar fejn jinsabu l-"guests bedrooms and bathroom and study" l-attur jilmenta bil-fatt li l-Ewwel Qorti kkonkludiet li dawn huma dawk il-kmamar indikati fuq il-pjanta Dok K2 (fol 61).

39. Huwa jilmenta li m'hemmx evidenza ċara li dawk kienu l-kmamar.

40. Rilevanti f'dan ir-rigward huwa dak li xehed il-Professor Ganado fl-affidavit tiegħu¹⁰, fejn spjega li ċertu Connie Baldacchino, li kienet impjegata fil-villa, kienet spjegatlu eżatt liema kienu:

"11. With regard to the reservation in favour of Robert Hornyold Strickland of the "use and habitation of the guest rooms, bathroom and study" I had asked Connie Baldacchino to show these areas to me. She showed me the two (2) rooms, (one medium sized and a small one nearby), the bathroom and the study. Here again there was no doubt that the reservation referred only to these two rooms, bathroom and study. The words used in the Will fitted them precisely and the first time that one realised that there was a claim of seven bedrooms was when the recent letter of August 2007 was received from Dr Joseph Schembri. Apart from the said two bedrooms, bathroom and study, the reservation did not extend to any other areas of the villa."

41. Huwa imbagħad f'affidavit sussegwenti¹¹ jenfasizza kemm din Connie Baldacchino kienet il-"factotum" ġewwa Villa Parisio u jkompli jelabora hekk dwar il-kmamar:

"Nagħmel referenza..... għal para 11 fejn semmejt li Connie Baldacchino li kienet impjegata u l-"factotum" fil-villa u l-confidante tad-decujus u kienet wrietni l-kmamar li d-decujus kienet ħalliet l-użu u l-abitazzjoni tagħhom lill-attur, cioe` "the right of use and habitation of the guests rooms with bathroom and study". Meta kkummentajt li l- istudju li wrietni ma kinitx kamra iżda intrata, avolja kien hemm skrivanija go fih, hi rrispondiet li dak l-ispazju kien jissejjaħ "study" u indikatli l-iskrivannija li kienet hemm u li baqgħet hemm sa fejn naf jien anke sa llum. Naf li Connie kienet wriet l-istess ambjenti lil Guido de Marco meta talabha biex

turihomlu. Sfortunatament Connie Baldacchino mietet żmien wara. Nista' ngħid li dawn l-ambjenti jikkonformaw mal-ambjenti deskritti fl-istess testament billi jikkonsistu f' żewġ guest rooms li magħhom hemm "bathroom" u "study".

42. Dan li xehed il-Professor Ganado huwa korroborat mill-pjanta tal-villa li fil-fatt ippreżenta l-attur stess, a fol 19, fejn kull parti hija fil-fatt indikata.

43. Din il-Qorti qiegħda timmarka b'ċirku aħmar dawk il-kmamar li ġew indikati bl-isfar fuq Dok K2. Fil-fatt jidhru li huma "Bed 5, Bed 6, Bath, u Ante Chamber". Din l-ante chamber jidher li hija proprju l-"entrata" li jirreferi għaliha l-Professor Ganado, fejn Connie Baldacchino kienet spjegatlu li għalkemm ma kinitx "kamra" kienet fil-fatt titqies bħala l-istudju. Fil-fatt din il-"kamra" fiha żewġ bibien faċċata ta' xulxin li kull wieħed minnhom jagħti għal bitħa.

44. Rilevanti ukoll hija dik il-parti tal-affidavit tal-Professor Guido de Marco fejn jgħid hekk dwar Connie Baldacchino u l-estenzjoni tad-dritt ta' użu u abitazzjoni li Mabel Strickland ħalliet lill-attur:

"A personality which one immediately met when going to the Villa was Connie Baldacchino. Connie evolved from maid service to Maid-in-Waiting. She was confidante to Ms Strickland and ran the Villa including the grounds forming part of the said Villa and the raising of fowl to provide for the needs of Villa Parisio as well as providing vegetables, eggs and other agricultural products for the need of the Villa as well as, at that time, the needs of Xara Palace Hotel which belonged to Mabel Strickland.

The secret wills of Mabel Strickland were, in the main, drafted by me mostly under the dictation by Mabel Strickland herself. My intervention was to give legal character to the Will. When it came to the area described in the Will as the guest rooms, Mabel Strickland was explicit in her description, the wording used in the Will was the description which she herself chose."

(Rikors tal-appell tal-fondazzjoni).

47. Kwantu għall-ordni mogħtija mill-Ewwel Qorti dwar il-kċina, ossia biex din tiġi ripristinata għall-istat li kienet fiha meta mietet it-testatriċi, għandha raġun il-fondazzjoni tħossha aggravata. Ladarba jirriżulta li d-dritt ta' użu u abitazzjoni li jgawdi l-attur ma jinkludi l-ebda kċina, ma kienx il-każ li l-Ewwel Qorti tagħti ordni simili u l-fondazzjoni kellha kull dritt tagħmel xogħlijiet f' tali kċina. (Fil-fatt kif anke aċċennat l-istess fondazzjoni fl-appell tagħha, kienet żbaljata l-Ewwel Qorti meta f'paragrafu 58 qalet li "skont l-intimati d-dritt ta' użu u abitazzjoni konċess lir-rikorrenti hu limitat għal kamra tas-sodda waħda, kamra tal-banju waħda u għal kċina żgħira annessa mal-kamra tas-sodda").

31. L-ilment tar-ritrattand f'dan ir-rigward huma fl-ewwel lok li din il-Qorti diversament komposta interpretat ħażin il-kliem "*guest rooms*" fil-kuntest tas-seba' artiklu tat-testment.

32. Din il-Qorti tqis li interpretazzjoni żbaljata ta' dispożizzjoni testamentarja mhijiex żball ta' liġi u għalhekk ma tinkwadrax ruħha fil-parametri tal-Art. 811(e).

33. Fit-tieni lok, ir-ritrattand jilmenta li din il-Qorti diversament komposta naqset li tikkunsidra d-definizzjoni ta' abitazzjoni skont Art. 393 tal-Kodiċi Ċivili.

34. Din il-Qorti tqis li l-fatt li Qorti ma tagħmilx riferenza għal xi liġi partikolari mhux minnha nnifisha raġuni għal ritrattazzjoni. Fi kwalunkwe każ kien ċar x'riedet tisser it-testatriċi b'dawn il-kliem u l-Qorti rriferiet għat-test tat-testment biex waslet għall-konklużjonijiet tagħha. It-tifsira li t-testatriċi tat lill-kliem mhumix identiċi għall-kliem tal-liġi. Li jgħodd huwa r-rieda tat-testatriċi u hija din ir-rieda li l-Qorti applikat.

35. Ir-ritrattand jilmenta wkoll li l-Qorti naqset li tapplika Art. 722 tal-Kodiċi Ċivili. Skont dan l-Artiklu, meta l-ħaġa mħollija legat ma tkunx determinata, il-jedd tal-għażla jmiss lill-verriet. Dan l-Artiklu jirreferi għall-identifikazzjoni ta' oġġett ta' legat. Il-każ preżenti huwa differenti. Mhuwix każ ta' identifikazzjoni mill-verriet ta' oġġett mogħti b'legat. Si

tratta ta' identifikazzjoni ta' parti minn oġġett imħolli b'legat riżervata għall-użu u abitazzjoni tal-werriet. Hija sitwazzjoni fattwali **bil-kontra** ta' dik ikkontemplata fl-Art. 722.

36. Ir-ritrattand jilmenta wkoll li din il-Qorti diversament komposta iddeċidiet *extra petita* rigward ir-raba' talba tiegħu.

37. Permezz tar-raba' talba tiegħu, l-attur, issa ritrattand, talab lill-Qorti:

“Tiddikjara li r-rikorrenti għandu d-dritt li jagħmel uzu u jabita fil-kmamar indikati fil-pjanta annessa u mmarkata Dok. 'RS3' u inoltre jagħmel uzu ta' daww l-ambjenti tal-imsemmija villa li normalment jintuzaw mill-mistednin bhal, gonna, s-sala, l-kamra tal-ikel, u l-kċina, fost oħrajn; u konsegwentement tordna lill-intimati jew min minnhom biex fi zmien qasir u perentorju iffissat mill-qorti, jagħtu lir-rikorrenti access għall-ambjenti indikati fil-paragrafu precedenti biex jeżercita d-dritt ta' uzu u abitazzjoni imħolli lilhu mit-testatrici Mabel Strickland fit-testment tagħha tal-11 t'Awwissu, 1979.”

38. Għal din it-talba, il-konvenuti laqgħu permezz tat-tielet eċċezzjoni tagħhom li:

“(i) Id-dritt ta' uzu u abitazzjoni hu fir-rigward tal-“guest rooms with bathroom and study” li mhum iex l-ambjenti indikati fir-rikors guraumentat promotur izda daww indikati fil-pjanta immarkata Dok. 'K2', (ara foll 61), li tagħhom r-rikorrenti jgawdi dawn id-drittijiet skont it-testment;

(ii) It-testment ma jsemmi ebda dritt ta' uzu ta' gonna, sala, kamra tal-ikel, kċina jew ambjenti oħra kif qed jippretendi l-attur, anzi d-dritt ta' uzu u abitazzjoni hu servitu` personali u bħala għandu jigi interpretat restrittivament u inoltre hu l-istess testment li jillimita dawn id-drittijiet bil-kliem “... *provided that the enjoyment of such right shall in no way interfere with the work of the foundation*”.”

39. Dwar din it-talba u l-eċċezzjoni, din il-Qorti ddeċiet hekk:

“5. Tiċġad ir-raba’ (4) talba tal-attur u allura tilqa’ r-raba’ (4) eċċezzjoni tal-fondazzjoni (punt i) u tenfasizza li d-dritt ta’ użu u abitazzjoni li l-attur għandu fuq *Villa Parisio* hija limitata għal dawk il-partijiet immarkati bl-isfar fuq il-pjanta Dok K2 a fol 61.”

40. Skont ir-ritrattand, din id-deċiżjoni, in kwantu tiddefenixxi l-kontenut tad-dritt ta’ użu u ta’ abitazzjoni, joħroġ ‘il barra mill-ambitu tal-petitur.

41. Din il-Qorti tirrileva qabel xejn li mhux qiegħed jiġi allegat li ngħata iżjed milli ntalab (*ultra petita* – Art. 811(g)); iżda li s-sentenza ġiet mogħtija fuq haġa mhux imdaħħla fit-talba (*extra petita* – Art. 811(f)). Għalhekk ir-ritrattand qiegħed jiċċita dispożizzjoni żbaljata. Japplika Art. 811(f) mhux (g). Skont Art. 816 tal-kodiċi ritwali, ir-ritrattand għandu “jsemmi d-dispożizzjonijiet ta’ dak l-artiklu li jgħoddu għal dawk ir-raġunijiet”. Din hija dispożizzjoni li timponi espressament formalità rigida u mhux tas-soltu, għaliex bħala regola ġenerali min jiftaħ kawża mhux marbut li jsemmi d-dispożizzjonijiet tal-liġi li fuqhom ikun qiegħed iserraħ it-talba tiegħu. Sta għall-Qorti li ssib il-liġi applikabbli, kif jixhdu l-brokardi *da mihi factum, dabo tibi ius* u *iura novit curia*. Dan għaliex ir-ritrattazzjoni hija proċedura straordinarja fejn il-liġi timponi formalizmu strett. Il-Qorti ma tistax tapplika raġuni tar-ritrattazzjoni differenti minn dik pretiża mir-ritrattand.

42. Il-Qorti għalhekk, fuq dan il-punt għandha tieqaf hawn. Anke jekk *obiter*, din il-Qorti tistqarr li ma taqbilx mar-ritrattand. Il-Qorti ċaħdet kategorikament ir-raba' talba u mbagħad uriet, anke fid-dawl tal-eċċezzjoni rilevanti, l-ambjenti fejn għandu jiġi eżerċitat id-dritt imsemmi – li huma differenti mill-ambjenti li indikati mill-attur fir-raba' talba tiegħu. Ma hemm xejn *extra petita* f'dan.

43. It-tieni ilment mhuwiex wieħed iġġustifikat.

It-tielet ilment:

44. It-tielet ilment huwa li kien hemm żball ta' liġi dwar l-ewwel paragrafu tat-tieni artiklu tat-testment li jaqra hekk:

"Second Article:

I bequeath in legacy to the Strickland Foundation...

1. the property known as Villa Parisio Lija, including all the contents therefore with the exception of gold, silver and other precious articles, sums of money, bank notes, bound books and other documents of title and stocks."

45. Din il-Qorti fis-sentenza attakkata ddeċidiet hekk:

"4. Tilqa' limitatament it-tielet talba tal-attur in kwantu kwalsiasi oġġetti mobbli spettanti lill-attur għandhom effettivament jiġu konsenjati lilu u ma jibqgħux iktar 'konservati' għalih, b'dan li l-precious articles u bound books huma fis-sens interpretat minn din il-Qorti u mhux kif pretiż mill-attur."

46. Dan l-ilment huwa dwar l-interpretazzjoni tal-frażijiet *"precious articles"* u *"bound books"*. Ir-raġunament tagħha f'dan ir-rigward kien dan:

“48. Fir-rigward ta’ dawk il-“contents” li huma esklużi mil-legat ta’ “Villa Parisio” imħolli lill-fondazzjoni, ossia “...gold, silver and other precious articles, sums of money, bank books, bound books and other documents of title and stocks”, inqalgħet kwistjoni fuq l-interpretazzjoni tal-kliem “precious articles” u “bound books”.

49. L-Ewwel Qorti kkonkludiet li bil-kliem “precious articles” wieħed għandu jifhem li r-referenza hija għal dawk l-oġġetti l-oħra ta’ valur fis-sens oġġettiv tal-kelma, u ddikjarat li f’dan ir-rigward kwalunkwe oġġett li jinqabad f’din il-kategorija u jkun tal-valur ta’ €1,000 jew aktar għandu jitqies bħala oġġett prezzjuż. Kwantu għall-kliem “bound books” l-Ewwel Qorti qalet li r-referenza hija għal “kotba illegati” u li l-interpretazzjoni tal-fondazzjoni li r-referenza hija għal “bond books” mhux verosimili.

(a) “precious articles”

50. Il-fondazzjoni ma taqbilx mal-konklużjoni tal-Ewwel Qorti li bil-kliem “precious articles” għandu jinftehem dawk l-oġġetti prezzjużi fis-sens oġġettiv tal-kelma li għandhom valur ta’ €1,000 jew aktar.

51. Din il-Qorti tikkondividi tali ilment. L-Ewwel Qorti arbitrarjament iffissat il-valur ta’ €1,000 (mingħajr ma speċifikat jekk tali valur għandux jitqies fiż-żmien tat-testament, tal-mewt tat-testatriċi, jew ta’ llum) biex tiddefinixxi l-kelma “precious articles” meta t-testatriċi qatt ma rabtet din il-frażi ma’ xi valur partikolari.

52. In oltre l-Ewwel Qorti ħadet il-kliem “precious articles” barra mill-kuntest, għaliex il-frażi sħiħa taqra “gold, silver and other precious articles”. Skont ir-regoli ta’ interpretazzjoni “eiusdem generis” l-oġġetti prezzjużi li kienet qiegħda tirreferi għalihom it-testatriċi għandhom jitqiesu li huma dawk li jaqgħu fil-kategorija li fiha jaqgħu id-deheb u l-fidda (li jistgħu anke allura jkollhom valur anke inqas minn €1,000). Il-villa hija miżgħuda b’affarijiet “prezzjużi” bħal ma huma per eżempju pitturi u għamara iżda dawn ma jistgħux jitqiesu bħala li jaqgħu taħt l-istess kategorija li fiha jaqgħu id-deheb u fidda u għaldaqstant m’għandhomx jitqiesu bħala li huma “contents” li huma esklużi għall-għanijiet speċifiċi tal-legat tal-villa mogħti lill-fondazzjoni. Ma jagħmel l-ebda sens li t-testatriċi tħalli lill-fondazzjoni l-villa “including all the contents thereof” imbagħad teskludi l-affarijiet kollha li għandhom valur ta’ iktar minn €1000, inkluż allura l-għamara u pitturi. Li kieku riedet teskludi affarijiet bħal għamara u pitturi, li kif jidher mill-istima tal-irkantatur Gingell Littlejohn¹² huma numerużi u jiffurmaw parti kbira mill-“contents” tal-villa, ċertament li kienet issemmihom.

53. Sabiex din il-Qorti tagħti biss eżempju ta’ oġġetti li jaqgħu taħt id-definizzjoni ta’ “other precious articles”, tirreferi għas-segwenti oġġetti:

- full cut diamonds/ rubies/ onyx and smoke topaz set brooch;
- natural pearl graded necklaces;
- turquoises/ (set fine brooches).

(b) “bound books”

54. Hemm imbagħad kwistjoni oħra rigwardanti l-kliem “bound books” li jagħmlu parti mill-frażi “...sums of money, bank books, bound books and other documents of title and stocks”.

55. Il-fondazzjoni ma taqbilx mal-Ewwel Qorti li bil-kliem “bound books” it-testatriċi riedet tfigħer “kotba illegati”. Hija targumenta li l-wara kolloxx il-biċċa l-kbira tal-kotba ikunu “illegati” (bound) u li għalhekk kieku t-testatriċi kienet qiegħda tirreferi għal sempliċi kotba kienet tgħid “books”, ċjoè ma kienx hemm il-bżonn li tikkwalifika tali kelma. Iżżid tgħid li huwa evidenti anke in vista tar-regola eiusdem generis, li l-kelma “bound” kienet biss lapsus calami għall-kelma “bond”.

56. Din il-Qorti taqbel li bil-frażi “bound books” ma jistax ikun li t-testatriċi ma kinitx qiegħda tirreferi għas-sempliċi “kotba”, li dejjem huma “softbound” jew “hardbound”, u allura ma kienx hemm għalfejn tispeċifika li huma “bound books”; kieku kienet sempliċiment tgħid “books”. In oltre kieku kienet qiegħda tirreferi għal sempliċi kotba lanqas jagħmel sens li eżatt wara tgħid “and other documents of title” għaliex is-sempliċi “kotba” ċertament li m’humieq “document of title”. Madanakollu din il-Qorti mhix konvinta li kien hemm il-*lapsus calami* allegat mill-fondazzjoni, fis-sens li t-testatriċi “bi żball” flok qalet “bond books” qalet “bound books”. Wara kolloxx jekk kien hemm xi “bond books” dawn xorta jaqgħu taħt il-frażi “documents of title” u mhux qiegħdin jiġu esklużi. Aktarx li bil-kliem “*bound books*” kienet qiegħda tirreferi għal speċi ta’ ledgers li fuqhom ikunu tniżżlu dettalji dwar negozju, accounts, proprjetà (bħal fil-każ tal-*property ledger* li din il-Qorti għamlet referenza għalih iktar ‘il fuq), eċċetra, liema ledgers jew ikunu nxtraw lesta u d-dettalji nkitbu fuqhom, jew ikunu ġew illegati l-karti li fuqhom tniżżlu tali dettalji billi ttieħdu għand legatur tal- kotba għal dan il-għan (bħal ma wieħed per eżempju jillega teži). Dan xorta jfisser li l-aggravju tal-fondazzjoni huwa fondat għaliex din il-Qorti qiegħda teskludi li “*bound books*” jirreferu għal sempliċi kotba.”

47. Dak li r-ritrattand jipprova jagħmel fir-rikors ta’ ritrattazzjoni fir-rigward tad-dispożizzjoni testamentarja dwar il-mobbli hu li jagħti interpretazzjoni differenti minn dak li tat din il-Qorti fis-sentenza impunjanda. Mhuwiegħ permess li wieħed jattakka l-interpretazzjoni tal-Qorti taħt is-sura ta’ applikazzjoni ħażina tal-liġi.

48. In kwantu li ritrattand isostni li l-interpretazzjoni messha saret skont Art. 1009 tal-Kodiċi Ċivili, din il-Qorti diġà tat ir-raġuni l-għala dan ma jistax jiġi ċċitat fil-proċedura ta' ritrattazzjoni bħala l-liġi li messha ġiet applikata. Lanqas ir-raġuni tar-ritrattand li ma messux jiġi applikat l-Art. 319 fir-rigward tad-definizzjoni ta' *contents* u *precious articles* mhix valida, kemm għaliex x'liġi ma messhiex tiġi applikata mhix biżżejjed għar-ritrattazzjoni; imma trid ukoll tiġi indikata l-liġi li messha ġiet applikata; kif ukoll għaliex din il-kwistjoni kienet dwar "interpretazzjoni ta' liġi li fuqha l-qorti tkun espressament tat deċiżjoni".

Lanqas it-tielet ilment mhuwa wieħed validu.

Decide

49. Għaldaqstant għar-raġunijiet fuq imsemmija, din il-Qorti qiegħda tiċċhad it-talba tal-attur għat-tħassir u s-smiġħ mill-ġdid tas-sentenza mogħtija minn din il-Qorti fil-15 ta' Novembru 2023 bl-ispejjeż a karigu tiegħu.

Robert G. Mangion
Imħallef

Grazio Mercieca
Imħallef

Mark Simiana
Imħallef

Deputat Reġistratur
SS